יד: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

לרבעי. הך משנה אתיא כמאן דתני נטע רבעי כרים כ"מ (כרמות דף לה.)[1]: **ולשביעית.** ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפרש בירושלמי דביכורים פרק ב' כגון אתרוג בת ששים הנכנסת לשביעית הרי היא לנעליים כאילן נתר חנטה ופטור ממעשר כירק דנתר לקיטה והא דלא תנא שוה לאילן לענין כלאים דלא הוי כלאים בכרם משא"כ בירק ולענין ר"ה שלו שבט כאילן כדאמר בשמעתין לא תניא הכא אלא מידי דהכאי אזלי בתר חנטה והכאי בתר לקיטה וא"ת אמאי לא אזלינן באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כיון שגדל על כל מים כירק למאי דפריסת לעיל (ה) דהיא דרשה גריכא בשביעית דאוריתא וי"ל משום דדרשינן לעיל (דף י.) גבי ערלה פעמים שבביעית ועדיין אסורין משום ערלה וא"ת דהכא משמע דאזלינן בירק בתר לקיטה לענין שביעית ובמסכת שביעית (פ"ט מ"ה) תנן כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ופירש הר"ש שם ע"פ הירושלמי דאיירי בספיחי שבת הנכנסת לשביעית ומתרץ בהכי היא דפרק מקום שנהגו (פתחים דף נא: ושם) דתניא איפכא כולם אסורין חוץ מספיחי כרוב וגרלה לפרש דהא דאמר בירק בתר לקיטה היינו בשלא נגמר גדולם בששים אבל נגמר גדולם בששים שרו בין לר"ע בין לר' יוסי הגלילי מידי דהוה אבצלים הסריסים דלעיל שמנע מהם מים שלשים יום לפני ר"ה דאפי' מאן דפליג התם הכא מודה לר' יוסי הגלילי כיון דנגמר גדולם נמצאו גדילים על מי שנה שעברה ומו לא גדלי על מי שנה הבאה ולר"ע נמי כיון דהו לא גדלי על כל מים יוצאין מתורת ירקות הגדילים על כל מים כדאמרי' בירושלמי דמפרש לעיל גבי בצלים דנעשו כשדה הנעל שמתפקת במי גשמים ומתעשרים לשעבר וכן לעיל (דף יג:) גבי מורז ודומן דיהיב להו שמואל דין ירק דנתר לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלמא גמר פרי עיקר אלא דנקט בכל דוכתי לקיטה משום דדרך לנקט בתר גמר פרי והנהו גמרי פריים ביחד אלא אתין מתייבשין ביחד כדאמרי' דעשויין פרכין פרכין ומיהו קשה מאתרוג דבסמוך דאמר הכא באתרוג שחנטו פירותיו קודם ט"ו לתשרי שבט ומשמע דמשום דמסתפקא ליה אי אזלינן בתר חנטה באתרוג כר"ח או בתר לקיטה כר"ג נהג בו שני עשורין אלמא דאזלי' בתר לקיטה אף על גב דנגמר הפרי (נמי) דהרי חנט בשבט של שנה שעברה ולא נלקט עד שבט אחר ושמא אתרוג חלוק משאר פירות לפי שדרכו לעמוד באילן שתים ושלש שנים וכל זמן שמתקיים באילן גדל בכל שנה ושנה אי נמי אף על פי שחנטו בשבט זמנין דאין נגמר גדולו עד שבט אחר ויאמר השתא דנקט רבי יוחנן לקמן (דף טו:) גבי אתרוג אפילו כזית ונעשית ככר כלומר דעל ידי מי שנה הבאה גדילה ומיהו כזית ודאי לאו דוקא דהא ר' יוחנן בתר חנטה אזיל ושמא לא חשיב חנטה באתרוג בפחות מכזית: **הכסיל** בחשך הולך. אפילו יודע כמאן הלכה ומחמיר על עצמו ולא בעי לשנויי דר"ע מספקא ליה הלכתא כמאן ועבד לחומרא דמסתמא יודע היה דהלכה כב"ה: אי

אחד כדברי ב"ש ואחד כדברי ב"ה ר' יוסי בר יהודה אומר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג רבן גמליאל ור' אליעזר נהג בה דתנן[6] **אאתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד שוה לאילן בג' דרכים לערלה ולרבעי ולשביעית ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג ר' אליעזר אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ומי עבדינן כתרי חומרי והתניא** [1]**לעולם הלכה כדברי ב"ה והרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה כדברי ב"ה עושה מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה עליו הכתוב אומר** [1]**והכסיל בחשך הולך אלא אי כב"ש בקוליהון ובחומריהון אי כב"ה בקוליהון ובחומריהון** [2]**ר"ע גמריה אסתפק ליה ולא ידע אי ב"ה באחד בשבט** [3]**(אומר) אי בט"ו בשבט** [4]**(אומר) ר' יוסי בר יהודה אומר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג ר"ג ורבי אליעזר נהג בה באחד בשבט כבית שמאי נהג בה א"ר חנינא ואיתימא ר' חנניא הכא באתרוג שחנטו פירותיו קודם ט"ו דאידך שבט עסקינן ובדין הוא אפילו קודם לכן** [5]**ומעשה שהיה כך היה רבינא אמר כרוך ותני לא אחד בשבט היה אלא ט"ו בשבט היה ולא מנהג בית שמאי ובית הלל נהג בה אלא מנהג רבן גמליאל ור' אליעזר נהג בה אמר רבה בר רב הונא השתא דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטתו עישורו כירק ראש השנה שלו תשרי מיתיבי ר' שמעון בן אלעזר אומר** [1]**ליקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא תבוא השמש וחזר וליקט משתבוא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש** [2]**היתה שלישית נכנסת לרביעית שלישית מעשר ראשון ומעשר עני רביעית מעשר ראשון ומעשר שני**

מאן

אחד כדברי ב"ש. שאמרו נתחדשה שנה וכבר נכנסת שלישית משמשיכה: **ואחד כדברי ב"ה.** האומרין לא נתחדשה שנה עד חמשה עשר בו: **לא מנהג ב"ש כו'.** שני עישורין שנהג בה לאו משום שפק כב"ש שפק כב"ה אלא משום שפק הלכה כרבן גמליאל דאמר אתרוג אחר לקיטה כירק משום דדרכו ליגדל על כל מים והרי נלקט בשלישית או שמא כר"ח דאמר אחרי חנטה הלכו בו כשאר אילנות והרי חנטו בשביה ולקמיה פריך מ"כ פשיטא ליה דבכבר נכנסה שלישית בב"ש: **שוה לאילן.** ליגך אחר חנטה לענין ערלה וכרבעי ושביעית: **שבשעת לקיטתו עישורו.** שאם חנטה בשביה ונלקטת בשלישית מתעשר כדת שנה שלישית כירק לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים הכי מפרש לה בשמעתא קמייתא דקדושין[3]: **והרוצה לעשות וכו'.** בעלמא (שיריוכין ו:) פרכינן סיפא אריש ומשנינן כאן קודם את קול כאן לאחר את קול: **מקולי ב"ש כו'.** בשיריוכין[3] מפרש לה בהמלוקת אחת שיש מקום שנוטין בה דברי בית שמאי להקל ויש מקום שנוטין בה דברי בית הלל להקל כגון כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל ב"ש אומרים כ' חוליות וב"ה אומרים חוליא אחת וכן לטרפה נמצאו דברי ב"ש מקילין בטריפה ואומר עד שתחסר שתי חוליות וב"ה מחמירין בה ומקילין לענין טומאה לומר שכיון שחסרה חוליא אחת אינה מטמאה והאומז בזו קולי ב"ש וקולי ב"ה רשע שהרי דברין סותרין זה את זה כדי להקל והאומז בחומרי שניהם כסיל בחשך הולך הוא שאינו יודע להבחין על מי לסמוך אבל בב' מחלוקות שהקילו אלו בזו ואלו בזו אין כאן לא משום רשע ולא משום סכלות דסבירא ליה בהא כב"ש ובהא כבית הלל: **אי כבית שמאי בקוליהון ובחומריהון.** אי לענין טומאה לא חשיב לה חסרון בחוליא אחת לענין טריפה נמי לאו חסרון הוא: **ואי כב"ה.** דאמרו חסרון הוא ליחשבה חסרון הכא והכא. והך דר"ע נמי סתרן אהדדי דקא חשיב ליה שניה וקא חשיב ליה שלישית: **גמרא אסתפק ליה וכו'.** כב"ה בעא למעבד: **כב"ש נהג בה.** לר' יוסי בר יהודה דאמר משום דנהג בה מנהג רבן גמליאל עישרה כמעשר עני כדין שלישית מ"כ כב"ש ס"ל דנתחדשה שנה היום דאי כב"ה לקיטתה וחנטתה בשנה אחת הוה: **דאידך שבט.** דאשתקד שהאתרוג דר בתילנו שתים ושלש שנים ונט"ו בשבט דאשתקד נכנסה שנה שלישית ועדיין לא יצאת שלישית נמצאת שחנטה בשביה ונלקטה בשלישית: **ובדין הוא.** דאם לקטה קודם לכן או בכסליו או בטבת נמי הוה טהגא בה כ' עישורין משום מנהג ר"ג ור"א: **אלא מעשה שהיה.** כא' בשבט היה: **כרוך ותני.** כפול את דברי ר' יוסי ושנה בה שתי מחלוקות: **לא אחד בשבט היה.** שתין בה חידוש שנה: **אלא ט"ו בשבט היה.** לדברי הכל נתחדשה שנה: **ר"ש אלו תשרי.** כדין ירק ולענין מעשר קאמר: **שלישית נכנסה לרביעית.** לקמן [טו.] פריך מ"ש דלא תנא ואם היתה שביה נכנסת לשלישית כדתניא לעיל (דף יב:) גבי ליקט ירק: מאן

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ח מהל' מ"ש הלכה ה ופ"ד מהל' שמיטין הלכה יב טושע"ש יו"ד סי' שלא סעיף קטן: עז ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה יא טושע"ע סס סעיף מ: עח ג מיי' פ"ח מהל' מ"ש הלכה כ טושע"ש יו"ד סי' שלא סעיף קטן:

תורה אור השלם

1. הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וַיָּדַעְתִּי גַּם אֲנִי שֶׁמִּקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת כֻּלָּם: קהלת ב יד

רבינו חננאל

פיר' לערלה ולרבעי ולשביעית שוה האתרוג לאילן, דאזיל בתר חנטה. כל הענין פשוט הוא ונתברר בדרך קצרה מתלמוד ארץ ישראל, דגרסינן מעשה בר' עקיבא שליקט אתרוג ונתן עליו חומרי בית שמאי ובית הילל [נ"א: וחומרי בית הלל] ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן, תני חומרי רבן גמליאל וחומרי ר' אליעזר. ורבן גמליאל ור' אליעזר לא על דבית הילל איגון הוו, אמר ר' יוסי ב"ר אבין תיפתר שנחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט של שנה שניה ונכנסה שלישית, על דעתיה דרבן גמליאל מעשר עני, על דעתיה דר' אליעזר מעשר שני. מה עשה עישר וקראו מעשר שני, ופדאו ונתנו לעניים.

מסורת הש"ס

(א) סוכה לט: קידושין כ: ביכורים פ"ב מ"א, כ) עירובין ו: חולין מג: (תוס' סוכה פ"ב ה"ד ותוס' עירובין פ"ב ה"ג ותוס' יומא פ"א ה"ג), ג) (עירובין ז.), ד) (נ"ל אתרוג), ה) (נ"ל אתרוג), ו) (עירובין סה: וש"נ), ז) (תוס' פ"ח ה"ח ותוס' תרומות פ"ב ה"ו ע"ש), ח) (לף כ.), ט) (לף ז.), י) (וע' תוספות קדושין כ: ד"ה אתרוג).

הגהות הב"ח

(א) (תוס' ד"ה לשביעית כו' לאחר ספרישת לעיל. נ"ב כלף זה ע"א כד"ה מה נוכן):

מוסף רש"י

אחד כדברי בית שמאי. דלאחרי מחלוקת נשבט נ"ה נלילון וכבר נכנסת שלישית, ואחד כדברי בית הלל. דלאחרי עד חמשה עשר בו לא הוי ר"ה ועדיין שניה היא (שרוגין ז.) מעשר שני כבית הלל דאמרי ר"ע בשבט ר"ה לאילנות ואחרי שניה היא, ומעשר עני כבית שמאי דאמרי אחד בשבט ר"ה לאילנות ושלישית היא (נבמות סו:). לערלה ולרבעי ולשביעית. ערלה וכלאי נוהג בו כאילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק (קדושין ב. וכעי"ז סוכה לט:). שבשעת לקיטתו עישורו. שאם חנטו בשנה שניה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני ונלקט בשלישית שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישית, ואילו אחר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקטו בשלישית מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר הבאו אתרוג לירק דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר נוכן ויקב לאוריתא, ונגוכן ויקב לפיכן (לעיל יג.) שמתעשר אחר הבנה שהגיעו אלים מקראי, ואשמעו רבנן מעשר דבריהם אגוכן ויקב, מה נוכן ויקב מיוחדים שנדילים על ריב מים דהיינו מי גשמים ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל הנדילין על ריב מים, כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שנדילין על כל מים שמתעשרין לשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ. וכעי"ז קדושין ג.). לכל דבר. אף למעשרות (סוכה מ.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com